

Het gebouw is af. De stroom komt over een paar jaar

Stroom uit het stopcontact was een vanzelfsprekendheid. Niet meer. Door verstopping van het elektriciteitsnet kunnen scholen, sportaccommodaties en zelfs woonwijken niet worden aangesloten. 'De komende tijd wordt het alleen maar erger.'

Door **Jurre van den Berg**
en **Peter de Graaf**

Een splinternieuw duurzaam schoolgebouw in een nul-op-de-meternieuwbouwwijk, maar voorlopig met stroom uit een diesellaggregaat? 'Lekker milieubewust', smaalt Wim Bazelmans (67).

De goedlachse pensionado fietst met kleindochter Roosje in het kinderzitje langs de Brede School Zilverackers in Veldhoven. 'Een lachertje', vindt hij. 'Als je zo'n nieuwe school gaat bouwen, moet je vooraf zorgen dat alles goed is geregeld. Je gaat toch ook niet eerst stukadoren en pas daarna metselen?'

Grote gele grondverzetmachines zijn met de laatste werkzaamheden bezig om het terrein rond de school op orde te brengen. Eind deze maand moet het gebouw, voor twee basisscholen met ruim 550 leerlingen en twee kinderopvangorganisaties, worden opgeleverd. De opening volgt begin april.

Onlangs kwam netbeheerder Enexis met een onaangename mededeling: door het overvolle elektriciteitsnet kan er voorlopig geen stroom worden geleverd. En dat zal waarschijnlijk nog wel tot 2028 duren. Pas tegen die tijd is het hoogspanningsnet van Tennet uitgebreid. De noodzakelijke verzwaring van het elektriciteitsstation waarop de school is aangesloten, sluit daarbij aan.

De nul-op-de-meterschool in Veldhoven is niet de enige die nul op het rekest heeft gekregen. Ook nieuwe scholen in Raamsdonksveer en Geldrop zijn slachtoffer van het verstopte stroomnet. Hetzelfde geldt voor een nog te bouwen asielzoekerscentrum in Nuenen. Bedrijven in Noord-Brabant en Limburg stuiten al eerder op het tekort aan transportcapaciteit, nu worden ook steeds meer maatschappelijke voorzieningen getroffen.

'Schokkend, teleurstellend en in velerlei opzichten problematisch', vindt wethouder Mariëlle Giesbertz (D66) van Veldhoven. 'Dit is een nul-op-de-meterschool met zonnepanelen en warmtepompen in een gasloze, nul-op-de-meternieuwbouwwijk. Nu moeten we opeens allerlei kunstgrepen toepassen die veel minder duurzaam zijn.'

De school gaat over anderhalve maand hoe dan ook open, onderstreept de wethouder, terwijl een bouwvakker de net gelegde voetpaden naar de

hoofdingang van het gebouw inspecteert. De kinderen van nieuwbouwwijk Huysackers in het buitengebied van Veldhoven moeten wel veilig en dichtbij naar school kunnen. Nu al krijgen ruim tweehonderd leerlingen les in een aantal prefablokalen naast het bouwterrein.

Als tijdelijke oplossing laat de gemeente bij de school een enorme accu neerzetten, ter grootte van een zeecontainer. Die wordt geladen door de zeshonderd zonnepanelen op het dak en door de huidige 'bouwaansluiting', die nog tot 1 juli loopt. Op piekmomenten, bijvoorbeeld 's ochtends wanneer alle apparaten aangaan, zal een biodiesलगenerator bijspringen ('met de meest duurzame diesel die er is'). 'Inderdaad niet erg duurzaam', verzucht de wethouder. 'Maar voorlopig kan het niet anders.'

'De grenzen van het elektriciteitsnet komen in zicht', schreef demissionair minister Rob Jetten voor Klimaat en Energie begin dit jaar aan de Tweede Kamer. Dat klonknog als een dreigend toekomstscenario. De realiteit is dat huishoudens, bedrijven en maatschappelijke instellingen nu al ervaren dat de nutsvoorziening die een eeuw lang vanzelfsprekend was, dat niet meer is. Zij kunnen geen aansluiting krijgen, of moeten daar soms jaren op wachten.

De oorzaak is de energietransitie. Zonne- en windparken schoten als paddestoelen uit de grond. Tegelijkertijd stappen veel bedrijven, scholen en huishoudens over van bijvoorbeeld gas op elektriciteit. Goed voor het klimaat, maar de infrastructuur (kabels, transformatoren, verdeelstations) is niet op de enorme toename van stroomtransport berekend. Het aanbod uit stroom en wind is bovendien een stuk wisselvalliger dan dat uit kolen- en gascentrales, met flinke piekbelasting tot gevolg.

De ontwikkeling stelt netbeheerders voor een 'historische opgave', aldus Jetten. Han Slootweg, directeur netstrategie bij netbeheerder Enexis, vindt er geen doekjes om. 'De behoefte is groter dan wij technisch aankunnen.' Ondanks de 3 miljard euro die het bedrijf de komende drie jaar investeert in uitbreiding, lopen de wachttijden op. 'We doen wat we kunnen. Maar als je naar de wachtlijsten kijkt, gaat het niet snel genoeg.'

Al 9.400 bedrijven en instellingen wachten bij regionale netbeheerders op een (zwaardere) aansluiting voor het af-

nemen van stroom, blijkt uit een inventarisatie van Netbeheer Nederland op verzoek van *de Volkskrant*. Op de wachtlijst voor het terugleveren van stroom staan er tienduizend. Vorig jaar juli was dit respectievelijk zesduizend en achtduizend - er is dus een stevige toename.

Het begon ermee dat een enkel zonnepark niet meer kon worden aangesloten. Vervelend, zegt Slootweg. 'Maar maatschappelijk gezien heeft de afname-schaarste veel meer effect. Ooit worden de wachtlijsten weggewerkt. Maar dit is niet morgen opgelost. Sterker: de komende tijd wordt het alleen maar erger.'

En daar is Nederland nog onvoldoende van doordrongen, vindt Slootweg. 'Het is ook wel een beetje bizar. We leven in een ontwikkeld land met een degelijk energiesysteem. Nu zitten we in een situatie met wachttijden van soms jaren voor zoiets elementairs als stroom, een

voorziening die meer dan honderd jaar vanzelfsprekend was.'

Heeft niemand de huidige krapte dan voorzien? Enerzijds is de elektrificatie sneller gegaan dan verwacht. Delen van Nederland zitten nu al op het niveau dat pas voor 2030 werd voorzien. Maar, erkent ook Slootweg: 'Met de wijsheid van nu hadden we ons tien jaar geleden al moeten voorbereiden op wat we nu meemaken.'

Voor kleinverbruikers zoals huishoudens is in de meeste provincies nog voldoende ruimte op het elektriciteitsnet. Toch konden 77 nieuwe eigenaren van een appartementencomplex in Nijmegen afgelopen najaar hun nieuwe woning nog niet betrekken, omdat Liander het gebouw niet kon aansluiten. Ook daar werd de situatie opgelost met noodaggregaten.

En hoewel netbeheerders wettelijk verplicht zijn kleinverbruikers aan te sluiten, is in delen van het centrum van Almere vanaf 2026 geen ruimte meer op het stroomnet. De bouw van duizenden huizen staat daardoor op de tocht.

'Overrompeld' was de gemeente toen die boodschap afgelopen najaar kwam van netbeheerder Liander. Minister Jetten deed het bericht eerst nog af als een 'misverstand'. 'Maar er is nog steeds geen oplossing', zegt de woordvoerder van wethouder

Alexander Sprong, verantwoordelijk voor de energietransitie in de stad. 'Sinds 2022 staan bedrijven hier al op een wachtlijst. We dachten dat er voor woningbouw nog wel ruimte was. Niet dus.'

De gemeente en de netbeheerder inventariseren welke woningbouwplannen er precies zijn en wat nog mogelijk is. Het zogenoemde 'onderstation' in het betreffende stadsdeel is nu al overbelast. Er wordt naarstig gezocht naar 'flexibele ruimte' op het stroomnet. 'Maar dat is bouwen op de pof en geeft te veel onzekerheid voor investeerders', aldus de zegsvrouw.

De gemeente ziet ook wel in dat netbeheerders niet kunnen toveren. 'Alleen in Almere moeten al vijfhonderd nieuwe transformatorhuisjes worden geplaatst. Dan begrijp je wel dat het 2029 is voor de boel weer wat op orde is.' De gemeente dacht erop te anticiperen door een ander onderstation uit te breiden. 'Maar dat kan niet worden aangesloten, omdat Tennet geen ruimte heeft op het hoogspanningsnet.'

Jetten presenteerde in januari een 'actieagenda' om op te treden tegen problemen op de laagspanningsnetten. Verzwaring en uitbreiding van het net moeten worden versneld, er moet beter inzicht komen in de (toekomstige) belasting van de laagspanningsnetten en op lokaal niveau is betere afstemming nodig van elektriciteitsvraag en -aanbod.

Wonderen vallen niet te verwachten, weten ze ook in Almere. De gemeente wil 25 duizend nieuwe huizen bouwen voor 2030, om de woningnood te lenigen. 'Dat gaat op deze manier niet lukken. En wij zitten met een acuut probleem.'

Het overvolle stroomnet is niet het enige obstakel. Doordat netbeheerders hun handen vol hebben aan het uitbreiden van de infrastructuur, en omdat technisch personeel schaars is, lopen de wachttijden voor een elektriciteitsaansluiting flink op.

Dat ondervinden ze ook in het dorp Peize. Na ruim acht jaar is vorige maand het nieuwe Sporthuis opgeleverd. De accommodatie wordt al 'de kleine Kuip' genoemd, vertelt voorzitter Harm Jan Danker van vv Peize trots. Net als in het Feyenoord-station leidt een tunnel vanuit de kleedkamers naar het veld.

Vooralsnog moeten de Drentse pupillen wachten op die sensatie. De reden: Enexis heeft mankracht tekort om het

fonkelnieuwe clubhuis op korte termijn aan te sluiten op het stroomnet. Al in november 2022 had de voorzitter de aanvraag hiervoor ingediend. De warmte moet nu komen van een bescheiden straalkachelkje.

De tijdelijke bouwaansluiting is niet genoeg om de deftige biertanks aan het werk te zetten. 'Terwijl je bij de feestelijke opening toch een pilsje wilt kunnen tapen', zegt Danker. 'Het is alsof je een nieuwe auto op de oprit hebt staan, maar er nog niet in mag rijden omdat je al maanden op het kentekenbewijs wacht.'

Toen de plannen voor de nieuwe sportaccommodatie werden ontwikkeld, leek het gasloze gebouw op de toekomst voorbereid. 'Destijds hielden we er totaal geen rekening mee dat de stroomaansluiting een obstakel zou zijn.' De zonnepanelen liggen vooralsnog werkeloos op het dak van de kantine.

Wachttijden verschillen nogal per regio en per geval, laat een woordvoerder van Enexis weten. 'Maar doorlooptijden van een jaar of langer zijn helaas geen uitzondering.' Wanneer het nieuwe Sporthuis in Peize wordt aangesloten, weet de netbeheerder niet precies. 'We

willen gewoon los', zegt voorzitter Danker. 'Maar inmiddels ga ik uit van het nieuwe seizoen.'

En die verplichting voor netbeheerders om kleinverbruikers aan te sluiten dan? In de huidige wet (uit 1998) staat nog dat voor nieuwe aansluitingen een 'redelijke termijn' geldt van achttien weken. Voor kleinverbruikers bepaalde de Autoriteit Consument en Markt (ACM) vorig jaar dat de wachttijd mag oplopen tot 52 weken als er sprake is van een verstopt stroomnet. Voor grootverbruikers moet nog een nieuwe termijn worden vastgesteld. Nu al leiden onduidelijkheid en ongeduld tot rechtszaken.

Bedrijven en instellingen zijn nog niet goed doordrongen van de ernst van de zaak, blijkt uit eigen onderzoek van Enexis onder klanten die binnen twee jaar een zwaardere of nieuwe aansluiting willen. 'Ze weten dat er problemen zijn, maar onderschatten de mate waarin het hen gaat raken', zegt de woordvoerder.

In Veldhoven is de aansluiting het probleem niet: die is er al. Maar omdat het net vol zit, kan er geen gebruik van worden gemaakt. Wethouder Giesbertz wil graag van Enexis weten wat het perspectief is. 'Moeten we rekening houden met drie of zes jaar wachten?'

Ze vindt ook dat maatschappelijke voorzieningen als scholen of ziekenhuizen voorrang moeten krijgen boven bedrijven of kantoren. De ACM werkt aan zo'n regeling, voor 'prioritering' van maatschappelijke doelen. Die moet in maart van kracht worden. Nu geldt nog: wie het eerst komt, het eerst maakt.

In afwachting van het nieuwe beleid mogen netbeheerders maatschappelijke voorzieningen al voorrang geven. Maar ze willen eerst de definitieve spelregels van de ACM afwachten. Want de keuze tussen een school en een casino is duidelijk. Maar wat moet je doen als het gaat om een school versus een ziekenhuis?

Bovendien, onderstreept een woordvoerder van Enexis, lost een voorrangregeling de schaarste niet op. 'Er is op veel plekken gewoon geen ruimte op het net. De winkel is leeg. Dan valt er ook niets met voorrang te verdelen.'

Voor Giesbertz is dat een harde boodschap. Ze begrijpt dat netbeheerders hun handen vol hebben aan de energietransitie. 'Maar we hebben hier ook een gemeente te runnen met maatschappelijke voorzieningen en woningbouw.'

Zij heeft haar hoop gevestigd op de technuten en whizzkids van Brainport Eindhoven, de grootste hightechregio van het land. 'Ik ga ervan uit dat er een tussenoplossing voor de langere termijn wordt gevonden.'

De tijd dat iedereen of elk gebouw 'bijna automatisch' elektriciteit kan krijgen, is definitief voorbij. 'Daarover zijn we met z'n allen - overheden, bedrijfsleven en netbeheerders - goed aan het nadenken. Dit probleem wordt echt enorm onderschat.'

Het is alsof je een nieuwe auto op de oprit hebt staan, maar er nog niet in mag rijden

Harm Jan Danker
Voorzitter
vv Peize

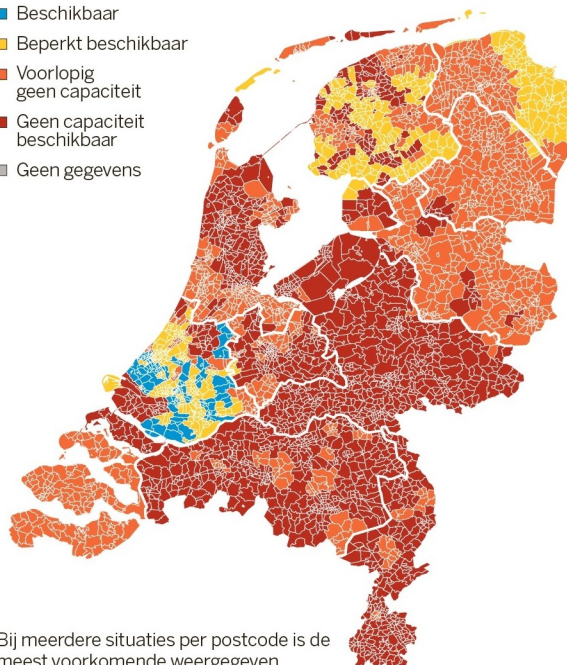
Nu moeten we allerlei kunstgrepen toepassen die veel minder duurzaam zijn

Mariëlle Giesbertz
Wethouder
Veldhoven

WEINIG NIEUWE AANSLUITINGEN BESCHIKBAAR

Capaciteit nieuwe aansluitingen voor afname elektriciteit, netaansluitingen groter dan 3x80A

- Beschikbaar
- Beperkt beschikbaar
- Voorlopig geen capaciteit
- Geen capaciteit beschikbaar
- Geen gegevens

Bij meerdere situaties per postcode is de meest voorkomende weergegeven

210224 © de Volkskrant. Bron: Netbeheer Nederland Kaartgegevens: ESRI

De van stroom verstoken Brede School Zilverackers in Veldhoven.

Foto Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Het nieuwe Sporthuis in Peize wacht nog op een stroomaansluiting. Wanneer die komt, is onbekend.

Foto Harry Cock / de Volkskrant

De nieuwbouw van de duurzame Brede School Zilverackers in Veldhoven krijgt pas in 2028 een stroomaansluiting. Tot die tijd moet een diesel-aggregaat uitkomst bieden.

Marcel van den Bergh / de Volkskrant